Eduskunnan sivistysvaliokunnalle
Viite: HE 268/2026 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle SORA-säännösten muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Arene kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä HE 268/2026 vp. Lausuntomme kohdistuu erityisesti ammattikorkeakoululain muutoksiin.

Kannatamme SORA-sääntelyn selkeyttämistä ja korkeakoulujen toimintamahdollisuuksien vahvistamista turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa.

Sivistysvaliokunnan tulee varmistaa, että uudistus turvaa samalla opiskelijan oikeudet ja että ammattikorkeakouluilla on edellytykset soveltaa sääntelyä yhdenmukaisesti.

Lausunnon tiivistelmä

Esitys sisältää kannattamiamme ratkaisuja, kuten rajatut turvaamistoimet harjoittelussa, rikosrekisteriotteen käytön laajentamisen sekä opiskeluoikeuden pidättämistä koskevan päätösvallan siirtämisen rehtorille.

Esitämme, että sivistysvaliokunta arvioi osallistumisoikeuden epäämiseen liittyvien oikeussuojakeinojen riittävyyden ja täsmentää mietinnössään jälkiohjauksen tarkoitetun keston.

Lisäksi valiokunnan tulee edellyttää hallitukselta SORA-menettelyä edeltävän tietojenkäsittelyn ohjeistusta, avoimen korkeakoulutuksen soveltamisalan selkeyttämistä sekä toimeenpanon resurssien ja viranomaisyhteistyön turvaamista ennen uudistuksen voimaantuloa.

Yleiset kommentit

SORA-sääntelyn tulee antaa ammattikorkeakouluille käyttökelpoiset keinot suojata potilaita, asiakkaita ja muita henkilöitä opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä. Opiskelijan terveydentilaa tai toimintakykyä koskevan arvioinnin tulee kohdistua opintojen turvalliseen suorittamiseen. Yleinen arvio valmistumisen jälkeisestä ammatissa toimimisesta ei saa muodostua itsenäiseksi opiskelijaksi ottamisen esteeksi. Ennen opiskeluoikeuden peruuttamista on arvioitava opiskelijan tarvitsema tuki, ohjaus, kohtuulliset mukautukset ja vaihtoehtoiset opintopolut.

Esitystä on täsmennetty lausuntokierroksen jälkeen. Peruuttamisen mahdollistava aika pidättämistä koskevasta lainvoimaisesta päätöksestä on esityksessä kaksitoista kuukautta, kun lausuntokierroksen esitysluonnoksessa ehdotettiin kuutta kuukautta. Myös rikosrekisteriotteen pyytämisen perusteita ja ajankohtaa sekä osallistumisoikeuden epäämisen enimmäiskestoa on tarkennettu. Täsmennysten rinnalla tarvitaan selkeät toimintatavat tilanteisiin, joissa turvallisuutta ja opiskelijan oikeuksia joudutaan arvioimaan samanaikaisesti.

Harjoitteluun osallistumisen rajaaminen ja oikeusturva

Kannatamme ammattikorkeakoululain ehdotetun 38 a §:n mahdollisuutta evätä määräajaksi osallistuminen käytännön tehtäviin tai harjoitteluun. Huumausainetestaukseen liittyvä epääminen voisi kestää todistuksen esittämiseen asti, kuitenkin enintään kuukauden. Opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan asian aikana epääminen olisi mahdollista laissa säädetyin edellytyksin

enintään kuukaudeksi kerrallaan ja yhteensä kolmeksi kuukaudeksi. Toimenpide on rajattava turvallisuuden kannalta välttämättömiin tehtäviin ja muita turvallisesti suoritettavia opintoja on voitava jatkaa.

Ehdotetun 39 §:n 4 momentin mukaan näistä epäämistoimenpiteistä päättäisi rehtori ja toimenpiteet olisi kirjattava. Esityksen perusteluissa epääminen määritellään tosiasialliseksi hallintotoiminnaksi, josta ei tehdä erillistä valituskelpoista hallintopäätöstä. Pakollisen harjoittelun keskeytyminen voi kuitenkin viivästyttää opintoja. Valiokunnan tulee arvioida oikeussuojakeinojen riittävyys erityisesti silloin, kun rajoitus jatkuu usean kuukauden ajan. Toimeenpanossa on varmistettava toimenpiteen perusteiden ja keston ymmärrettävä ilmoittaminen opiskelijalle, hänen näkemyksensä selvittäminen sekä rajoituksen tarpeellisuuden säännöllinen uudelleenarviointi. Testaukseen tai todistuksen saamiseen liittyvät palveluviiveet on erotettava opiskelijan kieltäytymisestä.

Opiskeluoikeuden pidättäminen ja peruuttaminen

Arene kannattaa ehdotetun 39 §:n mukaista ratkaisua, jossa opiskeluoikeuden pidättämisestä päättäisi rehtori. Opiskeluoikeuden peruuttamisesta päättäisi edelleen ammattikorkeakoulun hallitus. Tämä työnjako tukee menettelyn sujuvuutta ja vähentää yksittäisen opiskelijan arkaluonteisten tietojen käsittelyä laajassa toimielimessä.

Ehdotettu 33 §:n 3 momentti mahdollistaisi opiskeluoikeuden peruuttamisen, kun pidättämistä koskevasta lainvoimaisesta päätöksestä on kulunut kaksitoista kuukautta eikä pidättämisen peruste ole lakannut. Määräajan täyttyminen ei saa johtaa automaattiseen peruuttamiseen. Ratkaisun tulee perustua yksilölliseen harkintaan, riittävään selvitykseen ja opiskelijan kuulemiseen. Arvioinnissa on selvitettävä viivästymisen syy sekä opiskelijan tosiasiallinen mahdollisuus täyttää hänelle asetettu velvollisuus.

Tiedonkulku ja henkilötietojen käsittely

Ehdotetun 33 §:n 4 momentin vireilletulosäännös ja 34 §:n tiedonantovelvollisuus selkeyttävät SORA-menettelyä. Esityksessä erotetaan vapaamuotoinen ohjaus ja huolenilmaisu varsinaisesta peruuttamismenettelystä. Aiemmassa lausunnossamme esiin nostettu käytännön kysymys jää silti ratkaistavaksi mitä opiskelijan toimintakykyä tai harjoittelun turvallisuutta koskevia tietoja ammattikorkeakoulu voi käsitellä ennen menettelyn vireilletuloa. Valiokunnan tulee edellyttää, että toimeenpano-ohjeissa kuvataan lainsäädäntöön perustuvat käsittelyoikeudet, tarpeelliset tiedot, käsittelyyn oikeutetut henkilöt ja tietojen säilyttämisen rajat. Harjoittelupaikan havainnot on voitava saattaa lainmukaisesti korkeakoulun arvioitaviksi.

Kannatamme rikosrekisteriotteen pyytämisen laajentamista iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden suojaamiseksi. Esityksen 34 § täsmentää tehtäviä ja otteen pyytämisen ajankohtaa ja 40 § kieltää otteen tallentamisen, säilyttämisen ja jäljentämisen. Näitä ratkaisuja on tuettava yhteisillä käytännöillä. Ohjeissa on erotettava eri käyttötarkoitusten otteet sekä kuvattava niiden turvallinen vastaanottaminen, tarkastaminen ja poistaminen. Myös peruuttamisasian päättyminen ilman peruuttamispäätöstä on välitettävä Lupa- ja valvontavirastolle esitetyn tiedonantovelvollisuuden mukaisesti.

Jälkiohjauksen vastuu ja kesto

Arene kannattaa opiskelijan ohjaamista muuhun koulutukseen tai tarkoituksenmukaisiin palveluihin opiskeluoikeuden peruuttamisen jälkeen. Esityksen vaikutusarviossa jälkiohjaus on rajattu ohjaus- ja neuvontatehtäväksi, johon ei kuulu palvelujen järjestäminen eikä opiskelijan sijoittumisen

varmistaminen. Tämä täsmennys vastaa aiemmassa lausunnossamme esitettyä tarvetta selkeyttää korkeakoulun vastuuta. Opiskelijoiden ohjauksessa on säilytettävä myös mahdollisuus varhaisiin, opiskelijan kanssa sovittuihin opintopolun muutoksiin.

Jälkiohjauksen kestoa koskevat perustelut ovat kuitenkin ristiriitaiset. Vaikutusarviossa puhutaan lähtökohtaisesti enintään noin puolesta vuodesta (s. 23), mutta ammattikorkeakoululain 33 §:n perusteluissa enintään noin vuodesta (s. 68). Lakiehdotuksen 33 §:n 5 momentissa ei määritellä kestoa.

Esitämme, että valiokunta täsmentää mietinnössään jälkiohjauksen tarkoitetun keston ja edellyttää hallitukselta sitä vastaavaa arviota toimeenpanon resursseista. Korkeakoulun sekä sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalvelujen tehtävät tulee kuvata yhtenäisesti myös toimeenpano-ohjeissa.

Avoimen korkeakoulutuksen soveltamisala

Avoimen ammattikorkeakoulun, polkuopintojen ja muiden erillisten opintojen suhde SORA-sääntelyyn on ratkaistava selkeästi. Esityksen luvussa 8 asetusten soveltamisalan tarkastelu jätetään erilliseen valmisteluun, joka on tarkoitus aloittaa vuonna 2027.

Esitämme, että valiokunta edellyttää hallitukselta soveltamisalan selkeyttämistä ennen uudistuksen voimaantuloa. Korkeakoulun ja opiskelijan on tiedettävä jo opintoja suunniteltaessa, mitä säännöksiä sovelletaan turvallisuuden kannalta merkityksellisiin käytännön tehtäviin ja harjoitteluun. Soveltamisalaa koskevia puutteita ei voida korjata pelkällä oppaalla.

Toimeenpanon edellytykset

Esityksessä lait ehdotetaan voimaan 1.1.2028. Vuodelle 2027 suunnitellut ohjeistus, koulutukset ja SORA-oppaan uudistaminen ovat tarpeellisia. Oppaan tulee sisältää korkeakoulujen toimintaympäristöön soveltuvat malliprosessit, kirjaamisohjeet ja vastuunjaot. Valmisteluun on otettava mukaan korkeakoulut ja opiskelijat sekä sosiaali- ja terveysministeriö, valvontaviranomaiset, opiskeluterveydenhuolto ja harjoitteluympäristöjen edustajat. Terveydentila- ja toimintakykyvaatimusten yhdenmukainen määrittely edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön yhteistä koordinaatiota.

Valiokunnan tulee edellyttää, että toimeenpano-ohjeissa täsmennetään ammattikorkeakoulun, opiskeluterveydenhuollon ja muiden terveyspalvelujen työnjako SORA-menettelyn eri vaiheissa. Ohjeissa on erotettava ammattikorkeakoulun vastuulle kuuluva menettely ja päätöksenteko terveydenhuollossa tehtävästä terveydentilan ja toimintakyvyn arvioinnista sekä hoidosta. Niissä tulee kuvata tutkimuksiin ohjaaminen, tarvittavien lausuntojen hankkiminen ja välttämättömien tietojen lainmukainen luovuttaminen. Lisäksi on sovittava opiskelijan tukemisesta menettelyn aikana ja hoidon jatkuvuuden varmistamisesta myös opiskeluoikeuden pidättämisen aikana ja peruuttamisen jälkeen. Selkeä työnjako tukee oikea-aikaista päätöksentekoa ja ehkäisee tilanteita, joissa opiskelija jää ilman tarvitsemaansa tukea.

Esityksen vaikutusarviossa tunnistetaan hallinnollisen työn ja ohjaustyön lisääntyminen. Ammattikorkeakoulujen osalta on arvioitava tehtävien yhteisvaikutus henkilöstön perehdytys, tietosuojakäytännöt, rikosrekisteriotteiden käsittely, turvaamistoimet ja jälkiohjaus. Valiokunnan tulee edellyttää hallitukselta toimeenpanon resurssien ja yhteistyörakenteiden turvaamista. Uudistuksen käytännön toimivuus edellyttää myös sitä, että opiskelijat pääsevät tarvittaviin tutkimuksiin ja saavat todistukset ajoissa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta
puheenjohtaja

Anna Välimaa
toiminnanjohtaja